

1 MAART 1927.

AFLEVERING 11.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THIJSSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

Dr. JAC. P. THIJSSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR f 3.25.

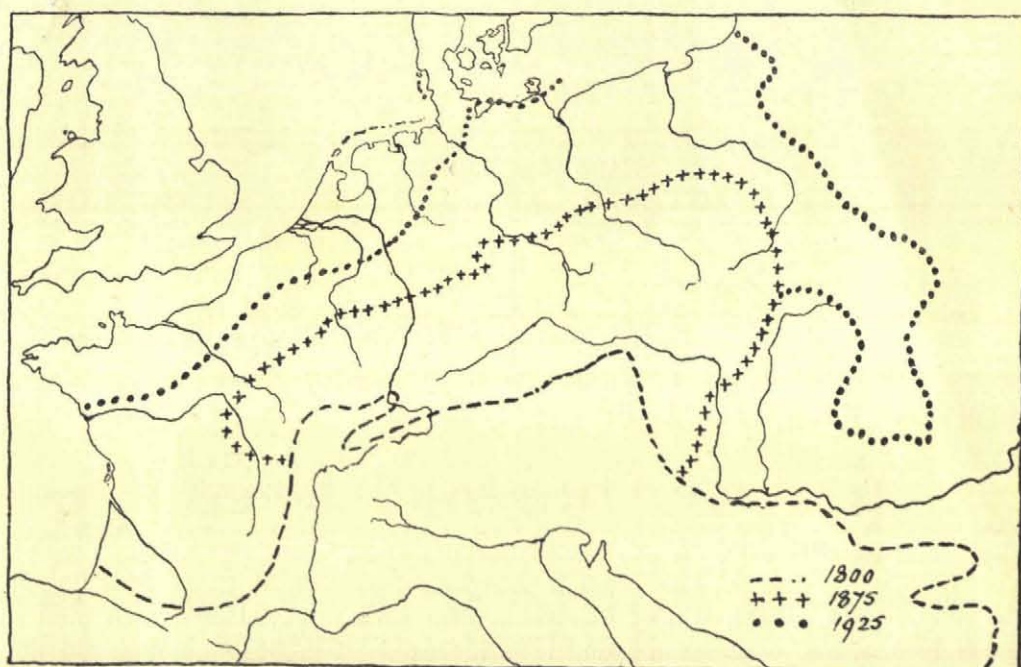
DE ZEGETOCHT VAN DE KANARIE.

I EDER wandelaar weet wel te vertellen, van wandelingen, van dagen, die hem opeens en onverwacht een grooten overvloed schonken van zeldzaam natuurschoon. Zulke dagen zijn er niet veel, maar toch nog wel meer dan men in het algemeen wel zou vermoeden. Ik wilde wel, dat ik de opgetogenheid kon schetsen, die je na zoo'n dag vervult en de heerlijke herinnering ervan, die nimmer verflauwt, opdat ge begrijpen mocht, van hoe onschatbaar groot belang het is dat de gelegenheid tot dergelijk beleven blijft bestaan.

Het was in de tweede helft van April, dat wij een wandeling deden door het Korenburger Veen, toen reeds eigendom van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Wij mochten langs de spoorlijn gaan en konden zodoende in de plassen noordelijk van de lijn genieten van een overvloed van eenden van allerlei soort, waaronder vooral de zomertalinkjes uitblonken. Het blauwe water, het gelig en bruinig winterloof van biezen en zeggen en daartusschen allerwegen de frisch groene spruiten, die het al lieten aanzien, dat hun forsche groei al spoedig de wintertinten verdringen zou, bruin loofhout en groene naaldbossen op den achtergrond, dat alles vormde een kleurige omgeving voor de kleurige

eendjes en voor de drukte en het gejoel van de steltloopers van weide en moeras. De blauwborstjes zongen in de uitgebloeide elzen en overstemden haast de fitisjes, die ook hier weer hun voorkeur toonden voor de teere berken. De kieldieven kringden boven het veen, al hooger en hooger, tot ze nauwelijks meer te zien waren.

Zooals steeds, wanneer we langs een spoorlijn gaan, hielden we de telegraaflijnen goed in het oog want daarop verschijnt vroeg of laat haast elke vogel, die in de buurt huist. En nu zagen we daar tot onze groote vreugd een paar vogeltjes, klein van stuk, als sijsjes, hetzelfde vorkstaartje, algemeene indruk

Hoe de Zuid-Europeesche kanarie den naam van Europeesche kanarie gaat verdienen.

Naar MAYR.

streeperig-geelgroen met bruinig, snaveltje kort, maar niet zoo vinnig spits als bij de sijs, en donkerder. Maar vooral geen zwart kopje, doch duidelijk helder geel voorhoofd bij het mannetje en als ze wegvliegen, dan blinkt ook de rug in zijn onderste gedeelte helder geel op. Geen twijfel, het zijn Europeesche kanaries, de merkwaardige vogeltjes die thans bezig zijn, Europa te veroveren en nu al sinds een jaar of vijf vasten voet hebben verkregen in Zuid-Limburg en langs de Oostgrens. Heerlijk, ze hier te zien!

Dezelfde wandeling gaf ons nog te aanschouwen een paar groote bruinroode vossen, die elkaar vervolgden tusschen de bloeiende gagel en eindelijk nog een aantal manshooge kerseboompjes in vollen bloei, door de vogels gezaaid langs

de drassige omdijking aan den oostkant van het Veen. Dat was me nog eens een dag.

De Europeesche kanarie had ik al in het vorig jaar gezien in gezelschap van de groote bende vinkachtige vogels van allerlei soort, die in het najaar te gast gaan op de zeer overvloedige onkruidzaden op de akkers van de Lappendeken in het natuurmonument Hagenau en die ge zoo gemakkelijk kunt bespieden, verborgen in de hooge heistruiken langs het berkenboschje, dat langs de noordhelling zoo duidelijk vooruitsteekt. Als die vogels verontrust worden, dan vluchten ze juist naar die berken en dan heb je ze vlak bij de hand. Zonder eenigen twijfel kon ik er een drietal „vaststellen” en ik ben ervan overtuigd, dat er nog veel meer waren. In voor- en najaar is in het Oosten en Zuiden van ons land de Europeesche kanarie lang niet zeldzaam en ook in het Midden en Westen mag met vertrouwen naar hem worden uitgekeken. Het is in de geschiedenis van deze vogelsoort al meermalen voorgekomen, dat een troepje zich ging vestigen opeens mijlen wijd buiten het aaneengesloten broedgebied; een groep van pioniers, die opeens een verren sprong wagen. We mogen dus wel goed opletten.

De geschiedenis van de Europeesche kanarie in Limburg wordt uitvoerig behandeld door P. Hens in zijn uitmuntende Avifauna van Limburg. In 1887 reeds een enkele maal waargenomen als doortrekker, wordt de vogel in het begin van deze eeuw al meer en meer algemeen, vooral in de jaren na den oorlog, en meestal in het voorjaar, en dan ook zingend aangetroffen. In 1922 neemt Hens ze bij Valkenburg waar, van April af tot in Juli en heeft dan heel natuurlijk de overtuiging, dat de vogels er ook hebben gebroed. Maar het nest kan hij niet vinden. Het eerste nest in Nederland wordt ontdekt door Pater Nillesen in een acacia binnen de muren van het kostschoolgebouw te Rolduc. Dit is nog al teekenend, want de Europeesche kanarie is een vogel, die de nabijheid van den mensch niet schuwt, waarschijnlijk zelfs juist een, die van menschenwerk weet te profiteeren.

Dan, in 1924 wordt de vogel in Zuid-Limburg opeens heel talrijk. In het park van Valkenburg nestelen dan niet minder dan 10 paren en de mannetjes zingen zoo vlijtig, dat ze in het vogelenkoor van dat park een voorname plaats innemen. Wie zich dus wil trainen voor kanarie-ontdekker, kan dat doen in Valkenburg in de Paaschvacantie.

Tegelijkertijd zijn die kanaries ook gaan broeden in Twente, waar ze door den heer Hogeslag zijn waargenomen in 1923 en 1924 in de omgeving van Enschede, alweer evenals in Limburg werd eerst een zingend paartje gehoord, en het jaar daarop een nest gevonden. Het komt er nu nog maar op aan, dat veel wakkere vrienden goed uitkijken en toehooren en dan zal het niet lang meer duren, of wij zijn er getuige van, dat de Europeesche kanarie als broedvogel de IJssel overschrijdt en misschien zoo'n pioniersgroep zich vestigt in de Haarlemmermeer. Ik mag hier wel even zeggen, dat het de dure plicht is van ieder, die zich ornitholoog waagt te noemen, om te probeeren iets van de vor-

deringen van de kanarie in ons land waar te nemen, want wij hebben hier te doen met een zeer belangrijk verschijnsel.

In het *Journal für Ornithologie* van October 1926 vinden wij een uitvoerige studie van Ernst Mayr over de uitbreiding van het broedgebied van de Europeesche kanarie. Wij ontleenen daaraan het hierbij gevoegde overzichtskaartje.

Omstreeks 1800 bewoonde de Europeesche kanarie het Iberisch schiereiland, het Appenijsche schiereiland en een deel van het Balkan-schiereiland. Ook was de vogel toen al doorgedrongen langs den noordvoet van de Pyreneeën, de Riviera en merkwaardig genoeg de Rhône vallei tot bij Belfort en zelfs werd bij Bazel het stroomgebied van den Rijn bereikt. De Rhône vallei; de poort van Belfort, het Rijndal zijn ongetwijfeld voor de bewegingen der vogels van zeer groote beteekenis, zoowel voor den trek van ieder jaar, als voor de uitbreiding van het broedgebied, die over vele jaren loopt. Uit het Balkan-schiereiland was de kanarie in 1800 al doorgedrongen tot bij Weenen en wel vlak langs het gebergte. Het is niet bekend, of de vogel toen ook voorkwam in de dalen van de Hooge Alpen.

Na 1800 gaat het broedgebied duidelijk verder van Dyon-Basel en van Weenen uit en reikt dan in 1875 tot in den bovenloop van Loire, Seine en Maas, tot Bingen, langs de Noordhellingen van Ertzgebergte en Sudeten en dan langs den oostrand van de Hooge Tatra op de Kniebocht van de Donau aan. Eindelijk in 1925 is de Oostzee bereikt, de mondingsgebieden van Elbe en Wezer, de Oostrand van Nederland, Zuid-Limburg, het Fransch sprekende gedeelte van België en zoo tot aan den mond van de Loire. Mayr heeft de gegevens voor dit kaartje uit honderden publicaties verzameld. Heel merkwaardig lijkt het, dat de vogel tot nu toe de Hongaarsche laagvlakte heeft versmaad en ook geen lust betoont in het koninkrijk Roemenië.

Hoe dat later loopende zal weten wij niet, maar alvast kunnen wij zeggen, dat de Hongaarsche vlakte gemeden is om haar boomloosheid. Onze kanarie schijnt oorspronkelijk een vogel te zijn van bosschen en struikgewas en zich in het bijzonder aangepast te hebben aan menschelijk bedrijf. In boomgaarden, parken, kerkhoven, tuinen, heeft deze vogel een voor hem zeer geschikte gelegenheid gevonden, om zich te vermenigvuldigen. De bewoonde wereld boezemt hem geen vrees in, evenmin als aan musch of spreeuw en merel en laat ons toch ook de vink hier bij noemen. Er zijn er trouwens nog veel meer. Het nest van de kanarie is gevonden op allerlei boomen en struiken. Dit vogeltje schijnt nog minder kieschkeurig dan de vink. Soms lijken coniferen de voorkeur te hebben: spar, taxus thuya, den, maar ook linden, kastanjes, populieren, worden niet versmaad, en ook sering, roos, kruisbes, klimop krijgen een beurt. In de wijnbergen maakt hij zijn nest boven op de palen, een nogal vliegenvanger-achtige standplaats. Dus juist een vogel, om zich thuis te voelen overal, waar de menschen in hun rommelige omgeving ook nog een plaats hebben ingeruimd aan boom en struik. Een ouderwetsch groot boerenerf met zijn groote iepen en linden, zijn vaak

eerbiedwaardige boomgaard en bessenhof, zijn perceeltje hakhout, bloementuin, moestuin en hagen, een sloot er omheen met begroeide wallen, wat is dat allemaal een paradijs voor vogels en juist een mooi steunpunt voor de kanarie op zijn zegetocht. Daar komt nog bij, dat zijn voedsel hoofdzakelijk bestaat uit allerlei zaden en kleine vruchtjes: els, berk, den, kruiskruid, varkensgras, andere veelknoopen, melden, grassen, cruciferen, alles wat er groeit langs de wegen, onkruid van de akkers, spoorlijnen, rangeerterreinen, braakliggende bouwgronden in het uitbreidingsgebied van steden en dorpen, fabrieksterreinen, zooals ge ziet zijn daar allerlei gevallen bij, die samenhangen met cultuur, industrie en verkeer, drie factoren, die maar al te vaak medewerken aan den ondergang van natuurschoon, maar die in dit geval een mooi, onderhoudend en belangwekkend vogeltje de gelegenheid geven, zich over Europa te verspreiden en wel dermate, dat het een nieuw element van schoonheid en genot oplevert in de onmiddellijke omgeving der menschen. Mijn stedenbouwkundige vrienden mogen hier wel eens aan denken, en hun parken, plantsoenen, schooltuinen, verkeerswegen er op inrichten, dat gelegenheden als deze niet ongebruikt voorbijgaan. Het is nog altijd mogelijk, om zelfs in het hartje der steden gelegenheid te geven voor rijk natuurgenoet, indien men er slechts zorg voor draagt, dat straalsgewijs bruikbare plantsoenen het centrum verbinden met den omtrek en met de vrije natuur.

De Kanarie komt uit het gebergte en heeft eigenlijk een voorkeur voor het heuvelland. Ons onvolprezen Zuid-Limburg lacht hem dus bijzonder toe en 't is geen wonder, dat het diertje daar nu al gaandeweg heel gewoon begint te worden. Twente en het Winterswijkse vormen het randgebied van het Westfaalsche of liever Münstersche heuvelland. Nu moet de vogel de vlakte in, en dat wordt hem zoowel in Limburg, als in den Achterhoek van Gelderland al heel gemakkelijk gemaakt door de voordeelige combinatie van bosch en bouwland. Daarna lokken hem de boomgaarden en boerderijen en fabrieksterreinen langs de groote rivieren en in het bijzonder heeft de Geldersche IJssel wel groote aantrekkelijkheid, voor zoover we met ons menschenverstand daarover kunnen oordeelen. Zwervers en voorposten hebben dat terrein al verkend, getuige mijn kanaries aan de Lappendeken. Wie weet hoe spoedig nu ook lentezang en zomerzang van kanaries weerklinkt langs den Veluwezoom en dan vinden de onderzoekers daar ook spoedig het eerste nest. Het is voor ons een buitengewoon interessant werk, om na te gaan, hoe deze vogel dan stap voor stap, of soms sprongsgewijs eindelijk het duin zal weten te bereiken. Misschien vormt het polderland nog wel langen tijd een hinderpaal, maar ik heb groot vertrouwen in de boomrijke oevers van Utrechtsche Vecht en Oude Rijn. Later helpt ook Groot-Amsterdam, wanneer het zijn parkengordel bezit, die zich zal uitstrekken van Diemerbrug tot Halfweg.

In zijn oorspronkelijk gebied, als wij het gebied van voór 1800 zoo mogen noemen, is de kanarie standvogel, natuurlijk met een hebbelijkheid van rond te zwerven buiten den broedtijd. Nu is het ook weer van groot belang, om na te

gaan, wat de kanaries doen, die nu in Noordelijker streken huizen, de kanaries van de Oostzeekust, de kanaries van Enschede. Wij zijn er hier getuige van, hoe een vogel tot trekvogel wordt en kunnen nu misschien een tipje oplichten van den sluier, die nog altijd het innerlijk wezen van den vogeltrek voor ons verborgen houdt. Heel eenvoudig is dit geval echter niet, want de invloed van den mensch en zijn cultuur doet zich hier zeer sterk gelden en het is niet onmogelijk, dat in bepaalde streken van het uitbreidingsgebied gedurende den winter de omstandigheden ook nog zoo gunstig blijven, dat de kanarie er zich kan voeden even goed als de sijsjes en de vinken. Ook dit moet door ons nauwkeurig worden bekeken en ik hoop dat onze oude Levende Natuur in de komende jaren menige korte mededeeling of langer artikel moge bevatten over de jongste nieuwing in onze vogelwereld. Als eerste mededeeling verwacht ik er een over het eerste nest in het Winterswijksche. Toe, Meinen, doe je best.

Nu nog iets uit de Hoogere Ornithologie. Hens zegt dat onze nieuwing behoort tot het ras *Serinus canaria germanica*, dat zich van *Serinus canaria serinus* zou onderscheiden door een groenachtigen tint maar nu vertelt Mayr, dat die groezelige groenigheid niet in de veeren zit, maar op de veeren, doodeenvoudig als stadsvuil of huisvuil en dat je als je een *Ser. can. germanicus* flink afpoedelt er een *Ser. can. serinus* te voorschijn komt. Hierover zou ik gaarne de meening der deskundigen hooren. In de Januari-aflevering van het *Journal für Ornithologie* vind ik nog geen tegenspraak op deze verbluffend simpele bewering.

Misschien vind ik later nog wel eens de gelegenheid, om op de mooie studie van Mayr terug te komen, vooral omdat wij ons hier zoo vlak voor het front bevinden, waar de mooiste dingen te beleven zijn.

JAC. P. THIJSSÉ.

MEIJENDEL-ONDERZOEK.

METEOROLOGIE. I.

TEMPERATUUR, REGENVAL, WIND.

EEN vreemde verschijning in dit tijdschrift is de weerkunde. Toch is deze wetenschap van fundamenteel belang voor alle beoefenaren der natuurlijke historie. Wie deze bestudeert, zal de grondslag voor zijn werk, voor een belangrijk deel moeten vestigen op meteorologische gegevens. Wij meenen momenteel een verhoogde activiteit te mogen opmerken voor het biologisch onderzoek van ons land, niet het minst in de zoo belangwekkende kuststreken. En daar de lezers van D. L. N. bij uitstek geacht mogen worden, in dit onderwerp belang te zullen stellen, deed het Meijendel-onderzoek een schoone gelegenheid aan de hand, ook aan zijn, op dit gebied verworven kennis, in ruimer kring bekendheid te geven. Veel van het, voor *hier* gevondene, zal in 't algemeen voor